

Výkladové poznámky k biblickým veršom z úlohy č. 9 Genezis a niektoré sporné koncepty

Základný verš

(Ž 19,2 SEkP) *Nebesia rozprávajú o Božej sláve, obloha hlása dielo jeho rúk.*

V našej spoločnosti, kde jediný vedecký svetonázor je uznávaný len ten evolučný, si musíme uvedomiť, že biblickí pisatelia nemali potrebu dokazovať, že svet je stvorený Bohom. V časoch biblických pisateľov mal každý národ svoj stvoriteľský mýtus. Biblia nepoužíva vedecký jazyk, ale jazyk mýtu (pozor, nehovoríme, že v Biblii sa nachádzajú mýty v zmysle nepravdivých vymyslených bájí a legend). Biblia nechce technicky popísať ako sa to stalo, jej zámerom je poukázať na to, že Hospodin je jediný Stvoriteľ, jediný Boh. Biblia má snahu odmytologizovať to, čo je len stvorené a čo vtedajšie pohanské kultúry pokladali za bohov (napr. nebeské telesá). Primárnym cieľom Biblických popisov stvorenia je predstaviť jediného, všemocného Boha, Stvoriteľa neba aj zeme a tým poprieť vtedajšie rozšírené panteistické a polyteistické predstavy.

Ž 19 sa skladá z dvoch častí. Verše 1-7 popisujú ako stvorené nebesia oslavujú Boha, vo veršoch 8-14 je popis toho, ako Tóra oslavuje Hospodina. Nebesia nerozprávajú o osude ľudí ako tvrdí astrológia, ale svojou krásou, veľkosťou a žiarivosťou rozprávajú o sláve toho, ktorý ich stvoril. Ďalšie verše sa týkajú vyslovene Slnka (vv. 5-7), ktoré oslavuje Boha práve tým, že verne plní účel svojej existencie (tzn. pravidelne vychádza a zapadá, zosiela na zem svetlo a teplo). Text zjavne naráža na Gn 1,14-19. "Cez deň je obloha charakteristická Slnkom a svetlom, v noci je jej tma prerušovaná svetlom Mesiaca a hviezd, obe tieto dimenzie sa spájajú, aby hovorili o Božej sláve."¹ Podobne uvažuje nad stvorenou prírodou aj apoštol Pavol v Rim 1,20: "Lebo jeho neviditeľnú skutočnosť, jeho večnú moc a božstvo možno od stvorenia sveta poznávať uvažovaním zo stvorených vecí..."

Nedeľa: Plochá zem

(Iz 40,21-23 SEkP) ²¹*Neviete to? Nepočuli ste to? Nebolo vám to zvestované od počiatku? Nepochopili ste základy zeme?* ²²*Ten, čo tróni nad klenbou zeme, ktorej obyvatelia sú ako kobyľky, ten, čo rozťahuje nebesá ako závoj a rozprestiera ich ako stan na bývanie,* ²³*ten obracia mocnárov navnivoč a pozemských vládcov mení na ničotu.*

Izaiáš 40,12-26 je piesňou oslavujúcou Stvoriteľa ako jedinečného Boha, ku ktorému nie je možné nikoho a nič pripodobniť. Verš 21 dáva otázky, na ktoré nie je možné odpovedať. Musíme pochopiť umelecké spracovanie textu. Keď sa píše o základoch zeme, vôbec to neznamená, že zem nejaké základy má, ani nie je možné si predstaviť, do čoho by boli tieto základy ukotvené. Opäť sa dostávame k tomu, že tu nejde primárne o popis fyzickej

¹ CRAIGIE, P. C. TATE, Marvin. Word Biblical Commentary: *Psalms 1-50*. vol. 19. 2. ed. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 717 s. ISBN 978-0-310-58839-9. str. 248.

podstaty zeme, ale o vyvýšenie jedinečnosti a múdrosti Stvoriteľa. Ale text o "základoch zeme" môže mať ešte iný rozmer. Hebrejské slovo *erec* neznamena iba zem, ale aj "územie"², alebo krajinu. "Základy krajiny sa týkajú všetkých spoločenských a politických štruktúr, vďaka ktorým systém funguje. Ich konkrétna kombinácia existovala v Palestíne už vyše pol tisícročia, aby sa umožnila história Izraela."³ Boh totiž nie je "len" Stvoriteľom, ale aj Udržiavateľom stvorenia. Bez neho nič nemôže fungovať. Boh pripravoval aj spoločenské a politické prostredie tak, aby mohol ustanoviť svoj vyvolený národ. Všetky tieto okolnosti spadajú pod pojem "základy zeme". Boh je tu popísaný dvojakým spôsobom, ako "Boh Stvoriteľ a Boh Pán histórie"⁴.

vv. 22-23: Stvoriteľ tu má veľmi transcendentné prvky, nesídlí na Sióne (chrámový vrch v Jeruzaleme), ale sídli nad, tak ďaleko, že ľudia vyzerajú ako kobyľky. Je tu použité slovné spojenie *al chúg haárec*, doslova "nad horizontom tej zeme (krajiny)". Slovo horizont (hebr. *chúg*) je odvodené od slovesa *chwg* "vykrúžiť, vymerať kružidlom". Ale opäť nie je z textu úplne jednoznačné, či hovorí o zemi ako takej, alebo o hraniciach krajiny. Všetko to treba brať v súvislosti s 23. veršom, kde je reč o mocnároch a pozemských vládcov, ktorí sú pri pohľade na Boha, ktorého tu popisuje Izaiáš, doslova ničím. On ich môže ustanoviť do ich funkcií, ale rovnako ľahko ich môže zničiť.

Môžeme skutočne vidieť, že Biblia nie je učebnica geografie, či histórie. Biblia pracuje s geografickými a astronomickými predstavami ľudí, ktoré boli v dobe, keď túto knihu písali. Je príliš povrchné len z niekoľkých pasáží vyvodzovať závery o "plochej zemi". Je to minútie sa cieľa, pre ktorý bola Biblia napísaná. Je napríklad zaujímavé, že miesto Taršíš (väčšinou bádateľov lokalizované v Španielsku), bolo považované za najkrajnejší západ sveta, "kde zem končí a padá do podsvetných hĺbín, či kde je vstup do podsvetia"⁵. Napriek tejto predstave starovekého sveta dnes vieme, že svet za Španielskom nekončí žiadnou prepadlinou, kde sa voda prelieva cez okraj. Pri štúdiu každého textu si musíme najprv stanoviť o čom (prípadne o kom) tento text hovorí, výrazne sa tak vyhneme rôznym nedorozumeniam.

Pondelok: Stvorenie a staroveká literatúra

(Gn 1,26-28 SEkP)

Tento text sme rozoberali v úlohe č. 7 v časti na utorok, viď:

https://sobotnaskola.casd.sk/wp-content/uploads/2020q2o/2020q2_doplanky_07.pdf

A v úlohe č. 8, v časti na stredu, viď:

https://sobotnaskola.casd.sk/wp-content/uploads/2020q2o/2020q2_doplanky_08.pdf

² PÍPAL, Blahoslav. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. 4. vyd. Praha: Kalich, 2006. 188 s. ISBN 80-7017-029-8. str. 23.

³ WATTS, J. D. W. *Word Biblical Commentary: Isaiah 34-66*. vol. 25. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 720 s. ISBN 978-0-310-58852-8. str. 195.

⁴ WATTS, J. D. W. *Word Biblical Commentary: Isaiah 34-66*. str. 196.

⁵ HELLER, Jan. *Pozdní sklizeň*. Praha: Advent-Orion, 2000. 171 s. ISBN 80-7172-456-4. str. 22.

Utorok: Genezis a pohanstvo

(Gn 1,14-19 SEkP) ¹⁴*Boh povedal: Nech sú svetlá na nebeskej oblohe, aby oddeľovali deň od noci a označovali obdobia, dni a roky.* ¹⁵*Nech svietia na nebeskej oblohe a osvetľujú zem. Tak sa aj stalo.* ¹⁶*Boh utvoril dve veľké svetlá: väčšie, aby vládlo dňu, a menšie, aby vládlo noci; urobil aj hviezdy.* ¹⁷*Boh ich umiestnil na nebeskej oblohe, aby svietili na zem,* ¹⁸*aby vládli vo dne i v noci a oddeľovali svetlo od tmy. Boh videl, že je to dobré.* ¹⁹*Bol večer a bolo ráno, štvrtý deň.*

vv. 14-15: Iba v Ez 32,8 a v Ž 74,16 je pojem "svetlo" alebo "lampa" použitá rovnako ako v Gn 1, teda pre označenie nebeských telies. Všade inde v Biblii je tento termín použitý pre "chrámovú lampu v svätostánku"⁶. To môže poukazovať aj na skutočnosť, že meranie období, dní a rokov sa vzťahuje na bohoslužobné sviatky. Lampa vo svätyni je len bohoslužobný nástroj, ktorý má slúžiť človeku pri bohoslužobných obradoch. Podobne tento pojem v správe o stvorení, je použitý pre popis slnka a mesiaca. BENEŠ upozorňuje na polemický charakter tohto textu. "Hospodin svojim piatym výrokom kult nebeských telies odmocňuje a búra. Pretože Slnko (hebrejsky šemeš) a Mesiac (hebrejsky jareach) boli v Kanaáne mená slnečného a mesačného boha. Hospodin ich tu vôbec neuvádza. To, čo bolo spojené s bohmi, označuje ako lampy. Navyše im dáva za úlohu svietiť, čo oni poslušne robia."⁷ Stvorenie v Biblii jednoznačne popiera existenciu iných bohov okrem Hospodina a rovnako aj existenciu boha v jednotlivých stvorených veciach - prírode (ako to chápal panteizmus). Biblická správa tieto nebeské telesá redukuje na púhe nástroje, ktoré dávajú svetlo a podľa ktorých je možné merať čas.

vv. 16-19: Tieto verše sú štandardným zakončením stvoriteľského dňa, avšak je tu vynechaný dôvetok. Pri prvom až treťom dni Boh dáva mená tomu čo stvoril. Pri piatom a šiestom dni Boh dáva požehnania. "Vynechanie tu môže byť elegantnou štylistickou variáciou, alebo to môže byť úmyselný pokus vyhnúť sa pomenovaniu 'slnko' a 'mesiac' s ich konotáciami božstva."⁸

Streda: Stvorenie a čas

(Gn 5,1-5 SEkP) ¹*Toto je rodokmeň Adama. Keď Boh stvoril človeka, utvoril ho na Božiu podobu.* ²*Ako muža a ženu ich stvoril, požehnal ich a dal im meno človek, keď ich stvoril.* ³*Keď mal Adam stotridsať rokov, splodil syna na svoj obraz a podobu a dal mu meno Šét.* ⁴*Po Šétovom narodení žil Adam osemsto rokov a narodili sa mu synovia a dcéry.* ⁵*Celý vek Adamovho života bol deväťstotridsať rokov, potom zomrel.*

Slovo "rodokmeň" hebr. *tóledót* je v Gn častým pojmom. Prvý krát sa s ním stretávame v Gn 2,4 kde to môžeme preložiť nasledovne: "Toto je rodokmeň nebies a zeme, keď boli

⁶ WENHAM, G. J. Word Biblical Commentary: *Genesis 1-15*. vol. 1. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 596 s. ISBN 978-0-310-58585-5. str. 108.

⁷ BENEŠ, Jiří. VAĐURA, Petr. *Pradějiny*. Praha: Kalich, 2010. 287 s. ISBN 978-80-7017-130-1. str. 38.

⁸ WENHAM, G. J. Word Biblical Commentary: *Genesis 1-15*. str. 110.

stvorené..." Potom nasleduje pasáž, ktorú niektorí teológovia nazývajú "druhou správou o stvorení". Spadá sem aj pád človeka do hriechu, aj prvá vražda v dejinách (Kain a Ábel). Úvodný verš piatej kapitoly slovom rodokmeň začína nový odsek, ktorý sa tiahne až do Gn 6,8. To zahŕňa vlastne popis sveta pred potopou. Od Gn 6,9 máme Noachov toledót (rodokmeň - SEkP to prekladá ako príbeh) ktorý sa tiahne cez potopu. Ďalší medzník je v Gn 10,1 kde máme rodokmeň Noachových synov, v ktorého rámci je aj príbeh o babylonskej veži. V Gn 11,10 máme Šémov rodokmeň, ktorý vedie až k Abramovi a od 11,27 je Térachov rodokmeň, ktorý už podrobnejšie ukazuje na Abramov pôvod. Poslednou zmienkou slova toledót v knihe Genezis je v 25,19 kde je nazvaný ako "rodokmeň Abrahámovho syna Izáka". Kniha Genezis podľa takéhoto rozdelenia vlastne slúži okrem iného aj k tomu, ukázať na pôvod Izraela až k stvoreniu. Podobne pracuje aj vo svojom evanjeliu Lukáš, keď odvodzuje Ježišov rodokmeň až k Adamovi (Lk 3,23-38).

Z tohto hľadiska musíme pochopiť, že aj biblické rodokmene majú skôr teologickú funkciu, než funkciu záznamu nepretržitého časového sledu. Veľmi zaujímavé je v tejto súvislosti porovnať Ježišov rodokmeň u Matúša a u Lukáša, každý má inú funkciu, preto sú odlišne koncipované. Vypočítavanie veku zeme pomocou rodokmeňov je rovnako pochybné ako určovanie času druhého príchodu podľa tých istých rodokmeňov.

vv. 1-2: Je pozoruhodné, že aj po páde človeka do hriechu je tu opäť pripomenuté, že človek je stvorený na Božiu podobu. Hriech teda nespôsobí to, že by už človek nebol Božím obrazom. Hriech tento obraz kazí a ničí, keď človek zostáva v hriechu až do konca (bez prijatia Božej milosti) bude človek zničený a tým aj prestane byť Božím obrazom / podobou. Druhý verš dopĺňa, že túto božiu podobu má človek ako celok, to znamená aj muž, aj žena. V období staroveku je takýto koncept rovnosti medzi pohlaviami mimoriadne pokrokový.

v. 3: Tento verš však poukazuje na to, že Adamoví potomkovia majú sú obrazom svojho otca, ktorý má už po páde do hriechu. Inak povedané hovorí sa tu o "dedičnom hriechu", presnejšie povedané o "sklonu k hriechu", s ktorým sa všetci rodíme na svet. Adamoví potomkovia "prestávajú byť výpoveďou o Hospodinovi a stávajú sa výpoveďou o človeku."⁹ Zaujímavosťou však je, že zmienka o dlhovekosti je súčasťou len Šétovho rodokmeňa, nie Kainovho. "Tam nachádzame len strohý výpočet mien, a to možno ani nie všetkých, takže v porovnaní s rodokmeňom Šétovcov z piatej kapitoly sa jedná o rodokmeň vyslovene chudobný a nezaujímavý."¹⁰ Dlhovekosť sa v Biblii spája s Božím požehnaním, takže aj tu to môže znamenať určitý kontrast, medzi Kainovcami a Šétovcami, ktorí vyzývajú Hospodina.

vv. 4-5: Dlhovekosť predpotopných ľudí pre dnešného čitateľa pôsobí zvláštnym dojmom. Treba však povedať, že nie je nutné za každú cenu tieto dlhé životy predpotopných ľudí spochybňovať. Z biblického záznamu je evidentné, ako sa po potope postupne vek ľudského života skracoval. Netreba však na týchto storočiach stavať ani veľkú teológiu. Problém je totiž ten, že najstaršie zdroje sa práve vo veku dožitia týchto ľudí líšia (Masoretský tex, Septuaginta aj Samaritánsky Pentateuch)¹¹.

⁹ BENEŠ, Jiří. VAŽURA, Petr. *Pradějiny*. str. 152.

¹⁰ tamtiež, str.153.

¹¹ WENHAM, G. J. *Word Biblical Commentary: Genesis 1-15*. str. 255.

Štvrtok: Stvorenie v Písme

(Zj 22,1-3 SEkP) ¹*Ukázal mi aj rieku s vodou života, priezračnú ako krištál, ktorá vyteká od Božieho a Baránkovho trónu.* ²*Uprostred jeho námestia a z oboch strán rieky je strom života, ktorý prináša dvanásť ráz ovocie, každý mesiac dáva svoje ovocie i listie stromu na uzdravenie národov.* ³*A nebude tam nič prekliate, ale Boží a Baránkov trón bude v ňom a jeho služobníci mu budú slúžiť.*

v. 1: V prvom verši máme Božie mesto, Nový Jeruzalem "opísaný pomocou obrazov záhrady Eden, alebo raja"¹², poukazuje to na návrat k pôvodnému Božiemu stvoreniu. Je to návrat k onomu pôvodnému "všetko, čo utvoril, bolo veľmi dobré" (Gn 1,31). Podobný popis rieky vychádzajúcej z chrámu máme u proroka Ezechiela (Ez 47,1-12), v Novom Jeruzaleme však chrám nie je, preto je tu nahradený trónom Božím a Baránkovým. To je ukážka toho, že Boh (Otec) zdieľa svoje panstvo s Baránkom (Synom). Aj tento obraz vypovedá o rovnosti medzi Otcom a Synom.

v. 2: Strom života je tu symbolom večného života. Zj 21,4 hovorí o tom, že "smrť už viacej nebude, ani smútok, ani nárek, ani bolesť už nebude". Ako teda chápať zmienku o listoch stromu, ktoré sú na "uzdravenie národov"? "Všetky prekážky, ktoré národy rozdeľovali, sú odstránené. Liečivé listy na strome života uzdravujú všetky rany, ktoré boli spôsobené bariérami, ktoré po veky ľudí rozdeľovali - národné, rasové, jazykové, sociálne a ďalšie... Vykúpení na obnovenej zemi budú teraz jedným ľuďom, ktorý patrí do jednej veľkej Božej rodiny."¹³ Ďalší súvis môže byť aj s textom Zj 22,23-25, kde sa hovorí o tom, že v "jeho svetle budú kráčať národy". V tomto význame sa teda "liečenie národov rovná osvetľovaniu národov samotným Bohom... V novom Jeruzaleme sú teda národy uzdravené v tom zmysle, že sú vyučované, osvetľované, že sa ich Boh ujíma."¹⁴

v. 3: "Nič prekliate" poukazuje na definitívny koniec "prekliatia hriechu". Je to triumfálny obraz Božieho víťazstva a víťazstva Baránka. Víťazstvo, ktoré vydobyl na kríži svojou smrťou a utrpením je teraz transformované do podoby konečného víťazstva Pána pánov a Kráľa kráľov sediaceho na tróne na novej zemi.

Použité zdroje a literatúra

AUNE, David. Word Biblical Commentary: *Revelation 17-22*. vol. 52C. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 1171 s. ISBN 978-0-310-58827-6.

BENEŠ, Jiří. VAŘURA, Petr. *Pradějiny*. Praha: Kalich, 2010. 287 s. ISBN 978-80-7017-130-1.

Biblia Hebraica Stuttgartensia. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1997. ISBN 978-3-438-05222-3.

¹² AUNE, David. Word Biblical Commentary: *Revelation 17-22*. vol. 52C. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 1171 s. ISBN 978-0-310-58827-6. str. 497.

¹³ STEFANOVIČ, Ranko. Zjevení Janovo: *Průvodce knihou Zjevení*. Praha: Advent-Orion, 2017. 254 s. ISBN 978-80-7172-707-1. str. 247.

¹⁴ DOUKHAN, Jacques. *Krik nebies: Prorocký výklad Apokalypsy*. Vrútky: Advent-Orion, 1999. 230 s. ISBN 80-88960-12-6. str. 197.

Biblia: Slovenský ekumenický preklad. 5. Vyd. (3. opravené vyd.) Banská Bystrica: Slovenská biblická spoločnosť, 2015. ISBN 978-80-85486-97-1.

CRAIGIE, P. C. TATE, Marvin. *Word Biblical Commentary: Psalms 1-50. vol. 19. 2. ed.* Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 717 s. ISBN 978-0-310-58839-9.

DOUKHAN, Jacques. *Krik nebies: Prorocký výklad Apokalypsy. Vrútky: Advent-Orion, 1999. 230 s. ISBN 80-88960-12-6.*

HELLER, Jan. *Pozdní sklizeň. Praha: Advent-Orion, 2000. 171 s. ISBN 80-7172-456-4.*

NESTLE-ALAND. *Řecko Český Nový zákon: Slovník novozákonní řečtiny. Praha: Česká biblická společnost, 2011. 1758 s. ISBN 978-80-87287-38-5.*

PÍPAL, Blahoslav. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu. 4. vyd. Praha: Kalich, 2006. 188 s. ISBN 80-7017-029-8.*

STEFANOVIČ, Ranko. *Zjevení Janovo: Průvodce knihou Zjevení. Praha: Advent-Orion, 2017. 254 s. ISBN 978-80-7172-707-1.*

WATTS, J. D. W. *Word Biblical Commentary: Isaiah 34-66. vol. 25. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 720 s. ISBN 978-0-310-58852-8.*

WENHAM, G. J. *Word Biblical Commentary: Genesis 1-15. vol. 1. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 596 s. ISBN 978-0-310-58585-5.*